Resultaten Meetnet Beek- en Poldervissen 2013

Jan Kranenbarg

Als vervolg op het Verspreidingsonderzoek Vissen is in 2011 gestart met het Meetnet Beek- en Poldervissen dat onderdeel is van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Een belangrijk doel van het meetnet is het bepalen van de landelijke trend in aan- en afwezigheid van de doelsoorten (grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn, rivierdonderpad, beekdonderpad, beekprik en rivierprik) op kilometerhokniveau. Een ander doel is het zes jaarlijks vaststellen van het verspreidingsgebied van deze soorten op 10x10 kilometerhokniveau. In 2012 is hiervoor een nieuwe meetperiode ingegaan.

In 2013 zijn er individueel en in excursieverband weer veel gegevens verzameld van de doelsoorten van het Meetnet Beek- en Poldervissen. Tijdens het vissenweekend in Overijssel was er sprake van veel enthousiasme door ruim 40 deelnemers. Het gure weer mocht de pret niet drukken en alle in het onderzoeksgebied voorkomende doelsoorten (rivierdonderpad, bittervoorn, kleine en grote modderkruiper) werden op meerdere plaatsen aangetroffen. Ook werd het afgelopen jaar verscheidene malen in excursieverband gezocht naar rivierdonderpad en grote modderkruiper. 's Nachts werd de rivierdonderpad geïnventariseerd met de zaklamp, o.a. in de grachten van Delft en Zoetermeer. De soort werd tijdens de snorkelexcursie in het Rhederlaag helaas niet meer aangetroffen, de uitheemse zwartbekgrondel bleek sterk opgerukt te zijn. Voor de grote modderkruiper viel het op dat op verschillende plaatsen dieren van overwegend dezelfde lengte werden aangetroffen. Dit duidt op een beperkt voortplantingssucces in deze gebieden. In 2014 zullen we er weer regelmatig op uit trekken. Houd de excursie-agenda op de RAVON website dus in de gaten!

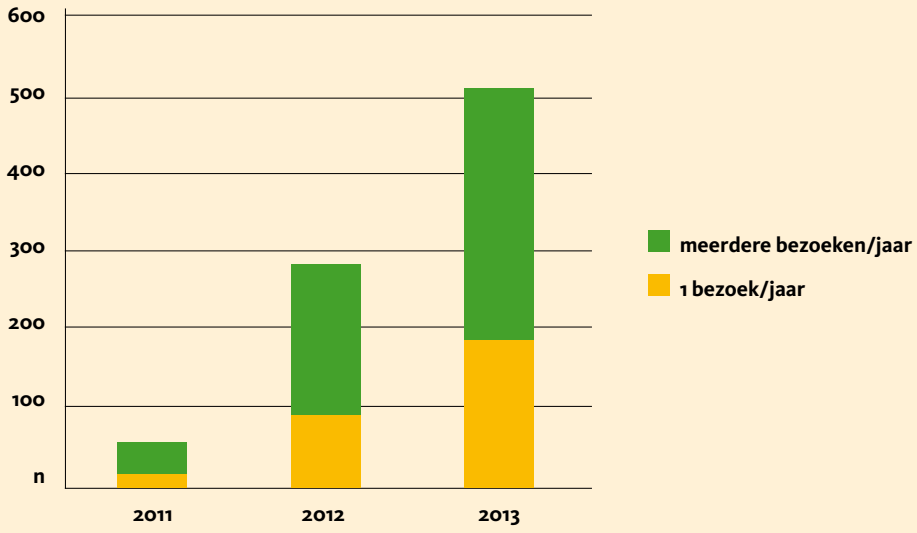

Figuur 1. Aantal gestandaardiseerd onderzochte hokken (cumulatief) sinds de start van het meetnet.

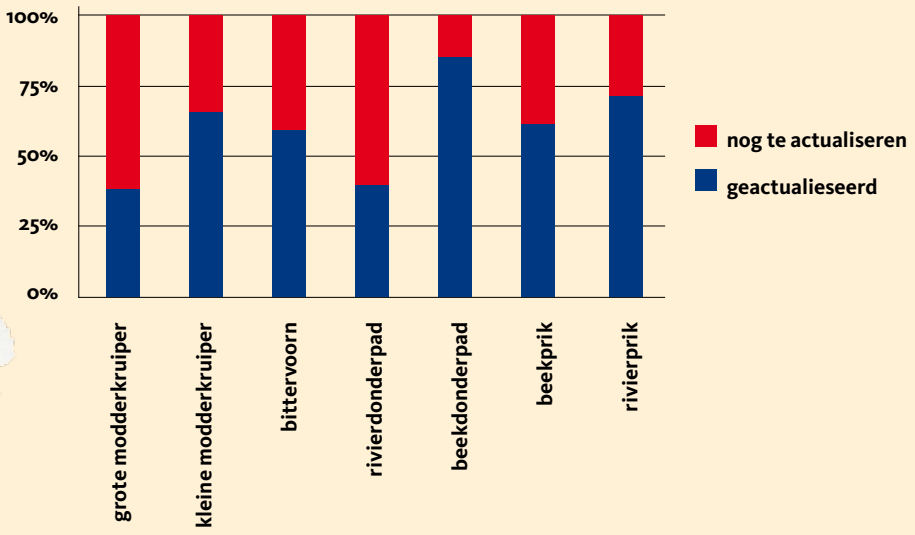

Figuur 2. Geactualiseerd deel van het verspreidingsgebied op 10x10 kmhokniveau (periode 1980-2011) sinds 2012.

Herhaalde waarnemingen "de nieuwste trend"
Sinds 2011 is het doen van gestandaardiseerde herhaalde waarnemingen een belangrijk onderdeel van het meetnet. Met herhaalde waarnemingen kunnen trefkansen bepaald worden en deze zijn erg belangrijk voor het uitvoeren van trendberekeningen. De insteek binnen het meetnet is dat binnen een te onderzoeken kilometerhok binnen een jaar minimaal één herhaald bezoek wordt afgelegd. Hierna is dit hok voor de heersende meetperiode afgerond. Dezelfde hokken hoeven dus niet jarenlang geteld te worden zoals in de meetnetten voor amfibieën en reptielen het geval is. Een voordeel van de nieuwe aanpak is dat zowel de verspreiding als de trend in beeld gebracht worden.

Na een aanvankelijk moeizame start, mede veroorzaakt door problemen met het portaal, zijn er tot op heden vijfhonderd kilometerhokken volgens het meetnetprotocol onderzocht. In ruim 60% van deze hokken werd hetzelfde jaar een

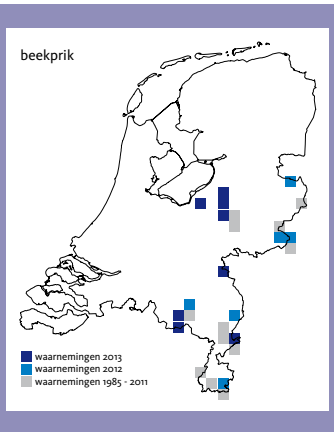

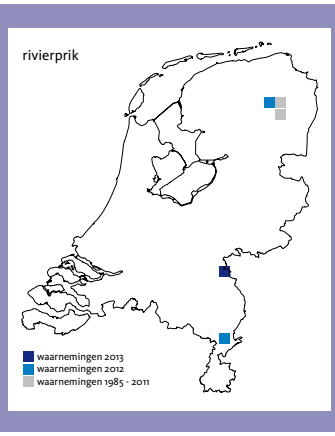

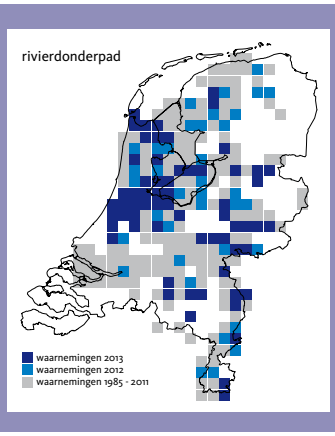

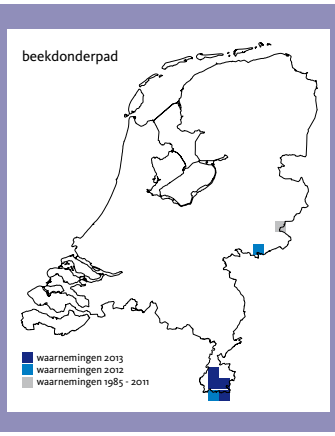

herhaalbezoek afgelegd. Een mooi resultaat dat we de komende jaren verder uit willen bouwen. In 2014 hopen we samen met het CBS de eerste trendberekeningen te kunnen laten zien met behulp van zogenaamde occupancy-modellen. Met deze modellen is het mogelijk om data van gestandaardiseerde tellingen, niet gestandaardiseerde tellingen en data die volgens verschillende methoden verzameld zijn, gezamenlijk te analyseren. De verwachting is dat door het samenbrengen van verschillende visgegevens (vrijwilligers, waterschappen, Rijkswaterstaat) veel sneller trends kunnen achterhalen dan met deze data afzonderlijk.

Lijkt het je ook leuk om op een meer gestandaardiseerde manier viswaarnemingen te verzamelen (moeilijk is dat niet!), en op deze manier bij te dragen aan het bepalen van trends voor onze zeldzame en beschermde soorten? Kijk op de website of stuur een mailtje naar Martijn Schiphouwer (martijn.schiphouwer@ravon.nl). We helpen je graag op weg!

Actuele omvang verspreidingsgebied doelsoorten

Voor het andere meetdoel wordt het verspreidingsgebied van de doelsoorten op 10x10 kilometerhokniveau eens in de zes jaar

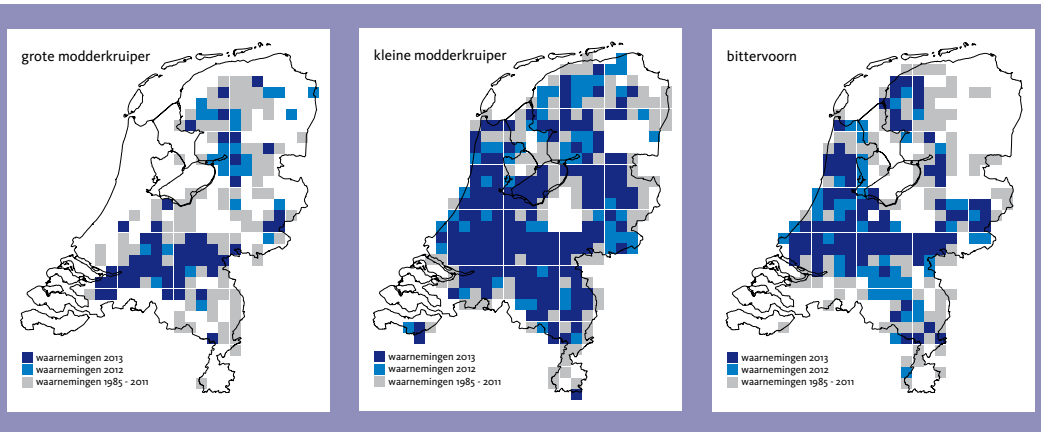

Figuur 3. Overzicht geactualiseerde verspreiding (10x10 kmhokken) doelsoorten sinds 2012.

geactualiseerd. Dit om te monitoren hoe het met de omvang van het leefgebied van de soorten gesteld is. Nederland en andere Europese landen zijn verplicht om hierover te rapporteren. Voor de soorten kleine modderkruiper, bittervoorn, beekdonderpad, beekprik en rivierprik is sinds de start van de nieuwe meetperiode in 2012 reeds meer dan 50% van het leefgebied geactualiseerd. Voor de vaak moeilijker aan te treffen soorten grote modderkruiper en rivierdonderpad gaat het om ruim 30%.

Bij de rivierdonderpad speelt waarschijnlijk mee dat de soort op een aantal plaatsen is afgenomen door het oprukken van uitheemse grondelsoorten als de zwartbekgrondel. Voor de grote modderkruiper willen we vanaf 2014 proberen om de zaklamp meer in te zetten. In 2013 werd de soort op een aantal plaatsen vrij snel aangetroffen bij zaklamponderzoek in het voorjaar. Doordat er dan nog geen vegetatie in de sloten aanwezig is, zijn ze 's nachts goed waarneembaar.

Methodologisch onderzoek zaklampvissen

Zoals de afgelopen jaren in schubben & slijm te lezen was, blijkt het zaklampvissen voor de rivierdonderpad een zeer goede waarnemingsmethode. Met name in Noord-Holland en Zuid-Holland is dit veelvuldig toegepast en zijn tientallen nieuwe vindplaatsen van de soort ontdekt. Al snel ontstond de vraag of er gedurende het jaar periodes zijn waarbij de trefkans groter dan wel kleiner is. Veel waarnemingen werden namelijk 's winters gedaan. Om hier inzicht in te krijgen en de methodiek te verfijnen, is in 2013 een methodologisch onderzoek gestart.
Hiervoor zijn in drie verschillende provincies, Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland, in totaal 12 onderzoekstrajecten uitgezet in verschillende watertypen: grachten, rivieren, kanalen, plassen en beken. De trajecten worden een jaar lang maandelijks door twee personen bezocht, waarbij het aantal rivierdonderpadden per lengteklasse geteld wordt met een vaste zoekinspanning. In 2014 zullen de resultaten samen met het CBS geanalyseerd worden om te kijken of er sprake is van verschillende trefkansen in verschillende perioden. Tot dusver zijn er acht telrondes uitgevoerd. De resultaten wisselen sterk per locatie. Zo worden in Gelderland en Noord-Holland betrekkelijk lage aantallen rivierdonderpadden waargenomen. In Zuid-Holland

echter worden soms meer dan 100 individuen op een locatie geteld. Duidelijk is al dat de weersomstandigheden van grote invloed kunnen zijn. Regen en wind beperken het doorzicht dermate dat het waarnemen van vissen vaak lastig of onmogelijk wordt. Lokale omstandigheden, zoals begroeiing, vormen een tweede oorzaak van het belemmeren van het zicht. Maar door het gewoon vaak te doen, op verschillende locaties, krijg je snel zicht op kansrijke plekken waar de soort voor kan komen!